ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

"ТАСДИҚЛАЙМАН"
СамДУ ректори
проф. __________ Р.И.Халмурадов
"___" __________ 2022 йил

07.00.01 – «O'ZBEKISTON TARIXI» IXTISOSLIGI BO'YICHA TAYANCH DOKTORANTURAGA KIRISH SINOVLARI UCHUN MAXSUS IXTISSOSLIK FANIDAN

DASTUR VA BAHOLASH MEZONI

SAMARQAND-2022

Annotatsiya:

Dastur 07.00.01 – O'zbekiston tarixi ixtisosligiga kiruvchilar uchun 2019 yilda tasdiqlangan o'quv rejasidagi asosiy fanlar bo'yicha tuzildi.

TUZUVCHILAR:

Normurodova G.B. — SamDU., O'zbekiston tarixi kafedrasi mudiri, tarix fanlari doktori, dotsent

Nasrullayev M.I. — SamDU., O'zbekiston tarixi kafedrasi dotsenti, tarix fanlari nomzodi.

G'aniyev K.G'. — SamDU., O'zbekiston tarixi kafedrasi dotsenti, tarix fanlari nomzodi.

Dastur tarix fakultetining 2022 yil 21 sentyabrdagi № 1-sonli kengash yig'ilishida muhokama qilingan va tasdiqlashga tavsiya etilgan.

KIRISH

07.00.01 – O'zbekiston tarixi ixtisosligiga kiruvchilar uchun O'zbekiston xalqining eng qadimgi zamonlardan to hozirgi kunlargacha bosib o'tgan uzoq va murakkab tarixiy yo'lini, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ma'naviy hayotini xolisona o'rganish, mamlakatimizning demokratlashtirish va iqtisodiyotni bozor tamoyillari, jahon hamjamiyatiga har tomonlama integratsiyasini chuqurlashtirish, xorijiy mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyotini ilmiy va amaliy ahamiyatini hamda fanning rivojlanish qonuniyatlari va tamoyillari, fanning tarkibi va tuzilishi, uni tashkil qilish va boshqarish, fanning tasnifi kabi masalalar ahamiyati ochib beriladi. Hamda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda ko'rsatib o'tilgan talaba-yoshlarning tarixiy dunyoqarashini boyitish, ularda mustaqil fikrni qaror toptirish, tarixni mukammal darajada bilish, insoniyat sivilizatsiyasining yutuqlaridan va tajribasidan to'la bahramand bo'lish, umuminsoniy qadriyatlarni anglab yetishga ko'maklashish va dunyo miqyosida mavjud bo'lgan muammolarning tarixiy ildizlarini izlab topish kabi dolzarb masalalariga qaratilgan savollar bazasi shakllantirilgan.

By fanlar negizida qamrab olingan ma'lumotlar quyida batafsil keltirilgan.

O'ZBEKISTON TARIXI FANI BO'YICHA

O'zbekiston tarixining fan sifatidagi o'rni. Uning predmeti va o'rganish obyekti. O'zbekiston tarixini o'rganishning metodologik tamoyillari, uning jahon tarixi bilan bog'liqligi. Tarixni o'rganishda insonparvarlik, vatanparvarlik, milliy istiqlol g'oyasiga asoslanish tamoyillari. O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimovning «Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q» asarida hozirgi kunda O'zbekiston tarixining yechilishi zarur bo'lgan muammolarining ko'tarilishi. O'zbekiston tarixini davrlashtirish, uni o'rganishda moddiy va yozma manbalarning o'rni va ahamiyati. O'zbekiston umumjahon sivilizatsiyasi o'choqlaridan biri. O'zbekiston tarixining har tomonlama yetuk, milliy istiqlol g'oyasi bilan ko'rollangan insonlarni tarbiyalashdagi ahamiyati. Insoniyatning dastlabki ajdodlari, ularning makonlari. Odamzod paydo bo'lishi masalasining fanda o'rganilishi. Eng qadimgi odamlarning turmush tarzi, mashg'ulotlari. Ibtidoiy jamiyatning davrlari. Paleolit davri va uning o'zlashtirilishi. Urug'chilik jamoasi – ona urug'i jamoasining shakllanishi va uning taraqqiyoti. Mezolit davri makonlari. O'q yoyning ixtiro qilinishi. Neolit davri yodgorliklari. Mehnatning dastlabki yirik taqsimoti, chorvachilik va dehqonchilikning shakllanishi. Neolit davrida hunarmandchilik sohalarining rivojlanishi. Eneolit davri. Sarazm va Zamonbobo madaniyati. Bronza davrining xususiyatlari va asosiy yodgorliklari. Bronza davrida hozirgi O'zbekiston hududlarida o'troq dehqonchilik va ixtisoslashgan hunarmandchilik. Patriarxal va ota urug'i munosabatlarining yuzaga kelishi. Ibtidoiy tasviriy san'atning paydo bo'lishi. Davlatchilik tushunchasi. Jahonda ilk davlatlar paydo bo'lishining asosiy omillari. «Avesto» kitobida

qadimiy davlatchilik tariximizga oid ma'lumotlar. O'lkamiz hududlarida dastlabki shaharsozlik madaniyatining shakllanishi.

Qadimgi Baqtriya, uning o'zbek davlatchiligining shakllantirishdagi o'rni. Qadimgi Baqtriya davlatining ijtimoiy-siyosiy va madaniy hayoti. Qadimgi Xorazm haqidagi yozma va arxeologik ma'lumotlar. Qadimgi So'g'diyonaning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayoti. Ahamoniylar davlatining paydo bo'lishi va ularning O'rta Osiyo davlatlarini bosib olishi. Mahalliy aholining Ahamoniylar bosqinchiligiga qarshi ozodlik uchun kurashi. Ahmoniylar davrida O'rta Osiyodagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayot. Yunon-Makedon qo'shinlarining Iskandar Zulqarnayn boshchiligida O'rta Osiyoga yurishi. Spitamen boshliq xalqqasoskorlarining jasoratlari.

«Avesto»-zardushtiylik dinining muqaddas kitobi. Navro'z bayramining shakllanishi. Iskandar imperiyasining parchalanishi. Salavkiylar sulolasi. Baqtriya davlatining yunonlar boshqaruvi davridagi ijtimoiy-siyosiy va madaniy hayoti. Ellinizm madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari va uning Markaziy Osiyoga yoyilishi. Farg'ona vodiysida ilk davlat tuzilmasining shakllanishi. Dovan davlati. Kushonlar sulolasining siyosiy hokimiyatni egallashi. Qang' davlatining paydo bo'lishi va uning o'zbek davlatchiligitarixida tutgan o'rni. Kushonlar davrida mamlakatimizning siyosiy va iqtisodiy hayoti. Kushonlar davrida madaniy hayot. Urug', qabila, elat, xalq va millat tushunchalari. Parfiya davlatining ijtimoiy iqtisodiy hayoti, Turon zaminida turkiy qavmlarning azaliy etnos ekanligi. Hozirgi o'zbek xalkining etnik asosini tashkil qilgan qabila, ellatlar. Chet ellik bosqinchilar mamlakatimiz tub joy aholisi irsiyatini o'zgartira olmaganligi. Ilk o'rta asrlardagi etnik madaniy jarayonlar. Turkiy elatlar va eroniy tilli aholi o'rtasidagi etnik va madaniy munosabatlar. O'zbekiston hududlarida to'rkiy til va etnik ustunlik vaziyatining yuzaga kela boshlashi. IX-XII asrlarda qarluqlar, o'g'uzlar, qipchokqar, chig'illar va boshqa turkiy qavmlarning o'zbek xalqining etnik shakllanishidagi o'rni.

Eski o'zbek tiliga asos bo'lgan qarluq-chig'il lahjasining rivojlanishi va yozma adabiy til darajasiga ko'tarilishi. Yusuf Xos Xojibning «Kutadg'u bilig», Mahmud Koshg'ariyning «Devoni lug'otit turk», Xo'ja Ahmad Yassaviyning «Hikmatlar» asarlarining ahamiyati. Xorazm Ma'mun Akademiyasi va uning faoliyati, XV asr oxiri - XVI asrlarda O'rta Osiyoga Dashti Qipchoq elatlarining kirib kelishi, «O'zbek» atamasining kelib chiqishi. Sovet istibdodi davrida O'rta Osiyoda «milliy davlat» chegaralashining o'tkazilishi va uning oqibatlari. O'zbekistonning milliy mustaqillik davridagi etnik holati va bu sohadagi ijobiy o'zgarishlar.

Eng qadimgi davrlarda paydo bo'lgan millatlararo yo'llar. Buyuk ipak yo'lining shakllanish jarayoni. Ipak yo'lining rivojlanishida Samarqandning tutgan o'rni. Buyuk ipak yo'li tarmoklari. Turk xoqonligi davrida «Buyuk ipak yo'li» ning ahamiyati. Buyuk ipak yo'li ustidan nazorat o'rnatish uchun hukmdorlar o'rtasidagi kurashlar. Ipak yo'li mamlakatlararo siyosiy, diplomatik, madaniy, diniy aloqalarni ta'minlovchi omil sifatida. Amir Temur davrida Buyuk ipak

yo'lining qayta tiklanishi va rivojlanishi. Ipak yo'li Shark bilan G'arbni boglovchi halqa sifatida. Jahondagi buyuk geografik kashfiyotlar natijasida Buyuk ipak yo'li mavkeining pasayishi. YUNESKO rahnamoligida «Buyuk ipak yo'li» dasturining tuzilishi va uni amalga oshirishda O'zbekistonning ishtiroki.

«Yevropa - Kavkaz - Osiyo» transport yo'lagi - TRASEKAni barpo etish masalasi. Eftaliylar davlatining shakllanishi, uning hududiy o'rni. Eftaliylar davrida ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayot. Mazdak xarakatining paydo bo'lishi va uning asosiy g'oyalari. To'rk 5hoqonligi hukronligi davrida O'rta Osiyo. Turk xoqonligi davrida mamlakatni idora etish usuli. Mamlakatdagi iqtisodiy va madaniy hayot.

Arab xalifaligining paydo bo'lishi va uning boskinchilik yurishlari. Yurtimizning arablar tomonidan istilo qilinishi. Islom dinining yurtimizga yoyilishi. Arab hukmdorlarining Markaziy Osiyoda yuritgan siyosati. Mukanna kuzgoloni va uning tarixiy axamiyati. IX asr boshlarida Movarounnaxrning siyosiy axvoli. Toxiriylar davlati. Somoniylar davlatining tashkil topishi va boshqaruv tizimi. Somoniylar davlatida yer-suv munosabatlari va soliq siyosati. Ismoil Somoniy islohotlari. Qoraxoniylar davlatining tashkil topishi va ularning somoniylarga karashli viloyatlarni bosib olishi. Qoraxoniylardavlatidagi boshqaruv usuli na ijtimoiy-iqtisodiy hayot. G'aznaviylar davlatining tashkil topishi, uning ichki va tashqi siyosati. Saljuqiylar davlatining yuksalishi. Xorazmshoxlar davlatining yuksalishi. Xorazmshohlar davlatining boshqaruv tizimi, ijtimoiy-iqtisodiy hayoti. IX-XII asrlarda moddiy va ma'naviy madaniyatning yuksalishini ta'minlagan shart-sharoitlar.

IX-XII asrlarda ilm-fan ravnaqi. Al Xorazmiy, Al Fargoniy, Farobiy, Narshaxiy, Ibn Sino, Beruniy, Rudakiy va boshqa buyuk ajdodlarimiz ijodi. Islom dinining davlat tayanchiga aylanishi. IX-XII asrlarda turkiy va forsiy adabiyot. IX-XII asrlarda moddiy madaniyat. IX-XII asrlarda O'rta Osiyo tarixida tasavvuf ta'limoti va uning o'rni. Mo'g'ullar hujumi arafasida xorazmshoxdar davlatidagi vaziyat. Chingizxon va Muhammad Xorazmshoh o'rtasidagi elchilik munosabatlari. Chingizxon boshchiligidagi mo'g'ullarning Movarounnahrga yurishi. O'tror fojiasi va mo'g'ullarning Markaziy Osiyoga harbiy yurishlari. Temur Malik va Jaloliddin Manguberdi jasorati. Mo'g'ullarning Buxoro va Samarqandni bosib olishi. Urganch qamali. Xorazmshoh qo'shinlarining maglubiyati, uning sabablari. Mo'g'ullar istilosining dahshatli okibatlari. Chig'atoy ulusining tashkil topishi va undagi boshqaruv tartibi. Mahmud Tarobiy qo'zg'oloni, uning tarixiy ahamiyati.

Kebekxonning ma'muriy va pul islohotlari. Chig'atoy ulusining parokandalikka uchrashi. Chig'atoy ulusida madaniy hayot, XIV asr o'rtalarida Movarounnahrdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyat. Amir Temurning siyosiy kurash maydoniga kirib kelishi. Amir Temur hokimiyatining o'rnatilishi. Samarqand - Temur davlatining poytaxti. Amir Temo'rning harbiy yurishlari. Qo'shinning tuzilishi, Amir Temur - buyuk davlat arbobi, mashxur sarkarda. «Temur tuzuklari» va uning ahhamiyati. Amir Temur davrida saltanatni boshqarish tizimi. Amir

Temur vafotidan keyin imperiyaning parchalanishi. Temuriylar davrida xo'jalik va madaniy hayot.

Movarounnahrda Shohruhmirzo va Ulug'bek hukmronligi. Buyuk ipak yo'li ahamiyatining oshib borishi. Soliq siyosati, tovar – pul munosabatlari. Ulug'bek akademiyasi. XV asrning ikkinchi yarmida Temuriylar o'rtasidagi ichki kurashlarning avj olishi. Alisher Navoiyning siyosiy va adabiy faoliyati. Temuriylar hokimiyatining inqirozga yuz tutishi, uning sabablari. Muhammad Shayboniyxonning Movarounnahrga yurishlari va shayboniylar sulolasi hokimiyatining urnatilishi. Bobur buyuk davlat arbobi va uning olim sifatida jahon tarixidagi tutgan o'rni. «Boburnoma» asari. Shayboniylar davlatida boshqaruv tizimi, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayot. Buxora xoni Abdullaxon II ning mamlakatni birlashtirish va markazlashgan kuchli hokimiyatni tiklash uchun olib borgan urushlari, uning pul islohotlari, yer-suv munosatlari, suvni tejash to'g'risidagi qonunlari.

Buxoro xonligining tashkil topishi. Buxoro xonligi - Ashtarxoniylar sulolasi davrida. Mangitlar davrida Buxoro amirligining ijtimoiy va davlat tuzumi, yer-suv munosabatlari, soliq siyosati, sharq mamlakatlari bilan savdo aloqalari. Madaniy hayot. Xiva xonligining tashkil topishi va undagi ijtimoiy- iqtisodiy, madaniy hayot. Xiva xonligining Rossiya bilan aloqaalari. Qo'qon xonligining tashkil topishi. Qo'qon xonligining ijtimoiy siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayoti.

O'rta Osiyo xonliklarining ilg'or Yevropa mamlakatlaridan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va texnika jihatidan orqada qolishi, uning sabablari. O'rta Osiyo xonliklaridagi siyosiy parokandalik, o'zaro nizo va besamar urushlar. XIX asr o'rtalarida o'zbek xonliklarining ijtimoiy siyosiy ahvoli va o'zaro munosabatlari. O'rta Osiyo masalasida Angliya bilan Rossiya o'rtasida raqobat. Chorizmning Markaziy Osiyoni bosib olish uchun harbiy yurishlari. Kaufmanning Buxoroga yurishi Samarqandning zabt etilishi. Kaufmanning Xiva xonligiga bosqinchilik yurishi.

Buxoro amirligi va Xiva xonligining Rossiya imperiyasi protektoratiga aylantirilishi. Rossiya imperiyasi tomonidan Qo'qon xonligining bosib olinishi va tugatilishi. Imperiyaning o'lkamizdagi mustamlakachilik siyosati. Mustamlaka boshqaruv tizimining urnatilishi. Rossiya imperiyasining Turkistonda iqtisodiy hukmronlikni urnatish tadbirlari, temiryo'llar qurilishi va undan ko'zlangan maqsad. Rossiyaning Turkistonda mustamlakachilikni kuchaytirishiga karatilgan madaniy va ma'rifiy siyosati. Turkiston xalqlarining Rossiya imperiyasi mustamlakachilik zulmiga qarshi milliy ozodlik harakatining boshlanishi, uning bosqichlari. XX asr boshlarida Turkistonning ijtimoiy-siyosiy hayoti.

Turkistonda jadidlar hharakatining yuzaga kelishi, uning bosqichlari, atoqli rahbarlari, M. Behbudiy, Cho'lpon, Usmon Nosir, Fitrat va ularning g'oyalari, jadid maktablarining ochilishi, rus – tuzem maktablari, xayriya jamg'armalari, teatrlar, "Padarkush" dramasi. Birinchi jahon urushining ulka hayotiga salbiy ta'siri. 1916 yilgi xalq qo'zg'oloni va uning xususiyati. Rossiyada 1917 yil fevral burjua - demokratik inqilobi, uning o'lkamizga ta'siri. «Shuroy Islomiya», «Shuroy Ulamo» tashkilotlarining tuzilishi va ularning faoliyati. Turkistonda Ishchi va Askar deputatlari soveti va musulmon mehnatkashlari sho'rosining tuzilishi. Turkistonda sovetlar hokimiyatining urnatilishi.

O'lka musulmonlarining favqulodda IV qurultoyi. Turkiston muxtoriyatining tashkil etilishi. Sovetlar hokimiyatining iqtisodiy tadbirlari va uning oqibatlari. Farg'ona vodiysida qarshilik kursatish harakatining boshlanishi, uning mohiyati, harakatlantiruvchi kuchlari, bosqichlari. Turkiston ASSRning tuzilishi. «Harbiy kommunizm» siyosati. 1917-1920 yillarda Xiva xonligida ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy vaziyat. Xiva xonligining ag'darilishi. Xorazm XalqSovet respublikasining tuzilishi. 1917-1920 yillarda Buxoro amirligida ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy ahvol. Qizil armiyaning Buxoroga hujumi. «Buxoro Xalq Sovet respublikasi»ning tashkil topishi. Buxoro va Xivada sovetlar istibdodiga qarshi qurolli harakatlar.

1917-1924 yillarda Turkistonda madaniy hayot. XX asrning 20- yillarida ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy vaziyat. Milliy-xududiy chegaralanishning o'tkazilishi. O'zbekiston SSRning tashkil topishi. Qoraqalpog'iston muxtor jumhuriyatining tashkil topishi. O'zbekistonda sanoatlashtirishi siyosati. Paxta mustaqilligiga erishish uchun kurash va uning oqibatlari. Qishloq xo'jaligini jamoalashtirish siyosati va uning og'ir oqibatlari. Quloqlashtirish siyosati va uning mudhish natijalari.

XX asrning 50-60 yillarida suv inshootlarining qurilishi va bunda o'zbek xalqining mehnat jasorati. Ikkinchi jahon urushidan keyingi yillarda O'zbekistonning iqtisodiy hayoti. Urushdan keyingi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotini boshqarish sohasidagi xatolar. XX asrning 50-70 yillarida o'tkazilgan iqtisodiy islohotlar, ularning samarasizligi. XX asrning 70-80 yillarida O'zbekiston iqtisodiyotidagi tangliklar va nuqsonlar. Paxta yakkahokimligining oqibatlari ekologik holatning buzilishi. Orol fojeasi.

XX asrning 50-80 yillarda O'zbekistondaijtimoiy hayot. Madaniy inqilob tushunchasi, uning mohiyati. XX asrning 20-30 yillarida O'zbekistonda madaniy hayot. «Hujum» harakati va uning mohiyati. XX asrning 40-80 yillarda Respublikaning madaniy hayoti. Ikkinchi jahon urushidan so'ng Qoraqalpog'istonning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli. SSSRda ma'muriy-buyruqbozlik, totalitar tuzumining qaror topishi. Siyosiy qatag'on, uning bosqichlari va og'ir oqibatlari. Mustabid sovet tuzumi tomonidan o'zbek ziyolilarining quvg'in etilishi. Stalin vafotidan keyin shaxsga sig'inish oqibatlarini tugatish sohasida O'zbekistonda amalga oshirilgan tadbirlar, uning barbod bo'lishi.

Ikkinchi jahon urushining boshlanishi. O'zbekistonning urush girdobiga tortilishi. O'zbekiston moddiy va ma'naviy kuchlarining fashizmga qarshi urushga safarbar etilishi. SSSRning G'arbiy viloyatlaridan sanoat korxonalari, o'quv va ilm maskanlari, madaniyat muassasalarini, qochoqlarning ko'chirib keltirilishi. Urush yillarida O'zbekiston sanoati va qishloq xo'jaligi. Urush yillarida O'zbekiston fan va madaniyati. O'zbekistonlik jangchilarning frontda ko'rsatgan jasoratlari. Urush yillarida qrim-tatarlar, mesxeti turklari, chechenlar, qorachoylar va boshqa xalqlar-

ning o'z vatanidan badarg'a qilinishi. Fashizmni tor-mor etishda O'zbekistonning munosib o'rni.

O'zbekistonda Xotira va Qadrlash kuni, uning mohiyati va ahamiyati. XX asrning 80-yillari o'rtalarida SSSRning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy hayotida inqirozli vaziyatning yanada keskinlashuvi,mamlakat iqtisodiyotining ekstensiv rivojlanishi, suv inshootlarining qurilishi, paxta maydonlarining ko'payishi, paxta yakkahokimligining qaror topishi, ekologik vaziyatning yomonlashuvi, Orol fojeasi. «Qayta qurish» konsepsiyasining cheklanganligi, qiyinchiliklari va ziddiyatlari. «Qayta qurish» yillarida O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy hayot. «Qayta qurish» yillarida iqtisodiyotni isloh qilinishining muvaffakiyatsizlikka uchrashi, uning sabablari.

O'zbekistonda Prezidentlik lavozimining ta'sis etilishi. O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonunnini qabul qilinishi. 1991 yil avgust voqealari, SSSRning tanazzulga yuz tutishi. O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining e'lon qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Umumxalk saylovida I.A.Karimovning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti etib saylanishi. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda amalga oshirilgan siyosiy islohotlar. O'zbekistonda qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati tarmoqlarining shakllanishi. Mustaqillik sharoitida O'zbekiston Parlamenti. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining qonunchilik palatasi va uning vazifalari.

O'zbekistonda mahalliy davlat hokimiyati organlarining shakllanishi. Ikki palatali parlament tuzish to'g'risidagi O'zbekiston referendumi. O'zbekistonda sud hokimiyati islohotlari. O'zbekistonda Vazirlar mahkamasining ijro etuvchi hokimiyatning muhim bo'g'ini sifatidagi o'rni. O'zbekistonda fuqarolik jamiyati asoslarining yaratilishi. O'zbekistonda o'zini-o'zi boshqaruv organlarining tashkil etilishi. O'zbekistonda demokratik jamiyatga xos saylov tizimining barpo etilishi.

O'zbekistonda ko'ppartiyaviylikning qaror topishi. Mustaqillik davrida O'zbekistonda ommaviy axborot vositalari. O'zbekiston Respublikasining bozor munosabatlarini shakllantirish yo'li «o'zbek modeli». O'zbekistonda amalga oshirilgan iqtisodiy islohatlarning strategiyasi, ustuvor yunalishlari, bosqichlari. O'zbekistonda davlatmulkini xususiylashtirish mexanizmining yaratilishi, O'zbekistonda ko'p ukladli iqtisodiyotning barpo etilishi. O'zbekistonda bozor infratuzilmasining shakllanishi. O'zbekistonda qo'shma korxonalarning tashkil topishi va ularning faoliyati.

Mustaqillik davrida O'zbekistonda konchilikni rivojlanishi. O'zbekistonning zamonaviy avtomobil ishlab chiqaruvchi mamlakatlar qatoriga qo'shilishi. O'zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo'jaligining o'rni va imkoniyatlari. O'zbekistonda milliy valyuta so'mning muomalaga kiritilishi. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishi va taraqqiyot ko'rsatgichlarining ahamiyati. Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida O'zbekistonning kuchli ijtimoiy siyosati. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ma'naviy hayot. O'zbekistonda diniy qadriyatlar va islom ma'naviyatining tiklanishi. Toshkent

shahri «Islom madaniyati poytaxti». Jahon sivilizatsiyasi tarixida Samarqandning tutgan o'rni.

O'zbekiston Respublikasida davlat va dinning o'zaro munosabati, uning asosiy tamoyillari. O'zbekistonning milliy istiqlol g'oyasi, uning aholi ongiga singdirish zarurati. O'zbekiston Respublikasida «Ta'lim to'g'risida»gi qonunlarning qabul qilinishi. O'zbekiston Respublikasida fanning rivojlanishi, intellektual salohiyatning o'sishi.

Samarqand: kecha, bugun, ertaga. O'zbekiston Respublikasida aholi sog'ligini saqlash tizimi. XXI asr bo'sag'asida dunyo. Xalqaro vaziyat va kuchlar nisbatining tubdan o'zgarishi. O'zbekistonning jug'rofiy-siyosiy imkoniyatlari. O'zbekistonda tinchliksevar mustaqil tashqi siyosat asoslarining ishlab chiqilishi, uning tamoyillari. O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga qo'shilishi. O'zbekistonning MDH bilan ko'p tomonlama va ikki tomonlama aloqalari.

O'zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o'rni va xorijiy mamlakatlar bilan hamkorligi. O'zbekistonning Shanxay hamkorlik tashkilotida tutgan o'rni. Xalqaro terrorizmga qarshi kurashda O'zbekistonning tutgan o'rni. O'zbekistonning Afg'onistondagi vaziyatni yaxshilash bobidagi tashabbuslari va ularning ahamiyati.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojatnomasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni yanada jadallashtirilishi. 2017-2021 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish "Harakatlar strategiyasi". O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning BMT ning 72-sessiyasidagi ma'ruzasi. "2021 yil – Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili". Yangilanayotgan O'zbekiston: milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. Keyingi yillarda mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy hayotida sodir bo'layotgan muhim islohotlar vao'zgarishlar. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi" Farmoni.

O'ZBEKISTON DAVLATCHILIGI TARIXI FANI BO'YICHA

Qadimgi davlatlatlarning rivojlanish bosqichlari, ijtimoiy iqtisodiy munosabatlar, boshqaruv tizimidagi funksiyalar; iqtisodiy funksiyalar; ijtimoiy funksiyalar; harbiy-siyosiy funksiyalar; hududiy funksiyalar va ularning faoliyatlari.

O'rta Osiyo jumladan, O'zbekiston hududida rivoj topgan ilk davlar-podsholiklar, Axmoniylarning cheklanmagan podsho hokimiyati (mutloq monarxiya) Satrapliklarda boshqaruv tizimi; Aleksandr Makedonskiyning boshqaruv faoliyati; yunon-baktriya davlat boshqaruv tartibi va davlat tuzimi; Kushon davlati (podsholigida) xo'jalik boshqaruvi; Qang' davlati hududi va tizimi;

Eftaliylar davlatida ijtimoiy-iqtisodiy tuzum; Turk xoqonligi va uning ma'muriy tuzilishi, ijtimoiy iqtisodiy tuzumi va davlat boshqaruv tartiblari

(Xoqon) el, ulus maxalliy boshqaruvi; tuman hokimliklari, qishloq va shahar jamoalari.

Arablarning O'rta Osiyoni istilo etishi va ularning Movarounnahrdagi boshqaruvi; ijtimoiy-siyosiy jarayonlar. O'rta Osiyoda islom dinining tarqalishi va yetakchi mavqega ega bo'lishi; mahalliy boshqaruv tartibi. Samoniylar davlati; ijtimoiy-siyosiy jarayonlar; davlat boshqaruv tartibi; huquqiy munosabatlar. Qoraxoniylar davlati; ma'muriy tuzilishi, hududi; davlat boshqaruvi tartiblari; ijtimoiy – siyosiy tuzimi (Xoqon-Qoraxon); huquq-tartiboti.

Xorazmshoh-anushteginiylar davlatining tashkil topishi, ma'muriy tuzilish boshqaruv tartiblari; ijtimoiy iqtisodiy hayoti.Chig'atoy ulusi;-ma'muriy tuzulishi va boshqaruv tartiblari; harbiy-siyosiy va davlat boshqaruvining qaror topishi, ijtimoiy – iqtisodiy hayoti.

Amir Temurning siyosiy hokimiyatni qo'lga olishi va markazlashgan davlat asoslarining yaratilishi. Amir Temur zukko, tajribali va siyosatdon, buyuk davlat arbobi. Davlat boshqaruvidagi islohotlar. Amir Temurning el yurtni o'z tasarrufi va itoatida tutish uchun tuzgan o'n ikki «tuzug»i: davlat boshqaruvida dargoh va devonlar. Dargoh eng oliy davlat idorasi. Devondagi Vazirlar (birinchisi Vaziri a'zam; ikkinchisi-harbiy vazir; uchinchi –turli sabablarga ko'ra nazoratsiz qolgan mol-mulklar, sayyohlar va ziyoratchilar ishlari bo'yicha mutasaddi; to'rtinchi-moliya vaziri; beshinchisi-adliya vaziri; oltinchisi-nazoratchi, devoni mushrifga rahbarlik qilgan; yettinchisi-devoni insho) faoliyati. Ma'muriy hududiy boshqaruv. Davlatni uluslarga bo'lib boshqarish. Saroydagi mansab va unvonlar. Diniy va qozixona unvonlari. Harbiy mansablar. Amir Temurning harbiy islohoti va uning bugungi kundagi ahamiyati.

Buxoro xonligi: markaziy va mahalliy boshqaruv tartiblari. Shayboniylar davlatining ma'muriy tuzilishi. Abdullaxon II ning siyosat maydoniga chiqishi. Buxoro xonligining viloyat (ulus)lari. Buxoro shahri va unga tegishli tumanlar boshqaruvi. Tobe hududlar. Xonlikning chegaralari. Harbiy soha. Sud ishlari va shariat qonunlari. Qozilik idoralari. Jinoyat va jazo turlari. Ashtarxoniylar davlat tizimi, boshqaruv tartiblari. Xon-rasman oliy hokimiyat boshlig'i. Saroy amaldorlarining amalda markaziy boshqaruvda tutgan o'rni. Markaziy boshqaruvning zaifligi. Balx shahrining markaz sifatidagi ahamiyati. Otaliqning mavqei. Viloyat hokimlarining boshqaruv tizimi. Harbiy va ma'muriy amaldorlarining huquqlari. Din peshvolari va Jo'ybor xojalarining mavqei. Mang'itlar sulolasi humkronligi davrida davlat boshqaruvi va ma'muriy tizim. Amir – eng oliy hukmdor. Davlat boshqaruvida qushbegi mansabining ahamiyati. Saroy unvonlari va mansablari: harbiy amaldorlar, saroy amaldorlari, diniy unvon va mansablar. Unvonlar va darajalar.

Xiva xonligi: hududi, ma'muriy tuzilishi, markaziy va mahalliy boshqaruv tartiblari. Saroy amaldorlari, markaziy va mahalliy boshqaruvdagi ijtimoiy tabaqalar, harbiy ma'muriy amaldorlar, Kengash, inoq, shayxulislom, devonbegi, yasovulboshi diniy unvon va mansablar.

Qo'qon xonligi: hududi, davlat tizimi, ma'muriy tuzilishi, markaziy va mahalliy boshqaruv tartiblari. Saroy unvonlari va mansablari: oliy darajali, o'rta darajali, past darajali. Harbiy ma'muriy mansablar va unvonlar.

Turkiston o'lkasida xarbiy-mamuriy hokimiyat tizimining yuzaga kelishi. Turkiston o'lkasi ichki boshqaruvini tashkillashtirishda imperiyaga xos ma'muriy ananalar, mutloq harbiy qo'mondonlik va podsho g'aznasi manfaatlaridan kelib chiqib o'tkazilishi. Turkiston general-gubernatorligida hokimiyat tuzumini va uning funksiyalari. Zarafshon okrugi va Amudaryo bo'limlari faoliyati. Mustamlaka boshqaruv tizimining takomillashtirilishi. Rossiya imperiyasining ko'chirish siyosati. Hokimiyat, politsiya va sud organlari, faoliyat doirasining kengayishi. Rossiya imperiyasining Turkistondagi milliy siyosatining o'ziga xos xususiyati.

1917 yil siyosiy jarayonlarida Turkiston. Turkiston Muxtoriyati milliy demokratik davlatchilikning dastlabki tajribasi. Sovetlar andozasi asosida TASSR tashkil topishi. Bolsheviklar tuzumiga qarshi kurash. XXSR va BXSR larning tashkil topishi. O'rta osiyoda milliy-hududiy chegaralanishning o'tkazilishi maqsad va moxiyati. O'zbekiston SSR ning tashkil topishi.

O'zbekiston SSR ning ijtimoiy-siyosiy rivojlanishi SSSR da boshqaruvning mamuriy-buyruqbozlik tizimi o'zining barcha salbiy ko'rinishlari bilan qaror topishi va mustaxkamlanishi sharoitida sodir bo'lishi. O'zbekistonda sinfiy mafkuraga asoslangan kommunistik partiyaning mutloq xukmronligining o'rnatilishi. O'zbekiston SSR Konstitutsiyasining qabul qilinishi.

1991 yil 31 avgust "O'zbekiston Respublikasi mustaqilligi asoslari to'g'risidagi qonun" ning qabul qilinishi va 1 sentabrni "Mustaqillik kuni" deb e'lon qilinishi. O'zbekistonda davlat boshqaruvining yangi, zamonaviy va samarali tizimining shakllanishi va rivojlanib borishi. O'zbekiston mustaqilligi xuquqiy asoslarining yaratilishi. Konstitutsiyaning qabul qilinishi.

O'zbekistonda xuquqiy demokratik va fuqarolik jamiyatini barpo etishda mamlakatni modernizatsiyalashda amalga oshirilayotgan jarayonlar moxiyati. Milliy davlat tizimining barpo qilinishi va boshqaruvda yangi, samarali usullarning qaror topishi. Davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish jarayonida Prezidentlik instituti o'rni va roli.Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'iston Respublikasi davlatchiligi taraqqiyoti. O'zbekiston Respublikasining jahon hamjamiyatiga qo'shilishi. O'zbekiston Respublikasining jahon hamjamoyatidagi iqtisodiy va madaniy aloqalari. Markaziy Osiyo O'zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlardan biri.

SHARQ ALLOMALARINING ILMIY MEROSI FANI BO'YICHA

Muso Xorazmiyning dunyo faniga katta hissa qo'shishi. "Al – kitob al-muxtasar fi xisob al-jabr va al- muqobala" nomli risolasida "Algebra" so'ziga asos solinishi. Xorazmiyning "Ziji" astronomiyaning rivojlanishiga turtki bo'lishi. Bog'doddagi xalifa al-Ma'mun saroyida Xorazmiy ijodi. Muso al-Xorazmiy

'Bayt-ul Xikma"ning ilmiy mudiri. Muso Xorazmiyning 20 dan ortiq asar yaratishi. Uning algebrik risolasini XII asrda Ispaniyada lotin tiliga o'girilishi, Muso al-Xorazmiyning eng yirik astronomik asari – "Zij" dir. Ushbu asarning ahamiyati. Muso al-Xorazmiyning xizmatlarini jahon afkor ommasi tomonidan e'tirof etilishi.

Abu Abdullox Xorazmiyning Somoniylar podshosi Nuh II ning vaziri Abul Xasan al-Utbiy xuzurida kotib bo'lib ishlashi. "Mafotix al-Ulum" (Ilmlar kalitlari) asari Abu Abdulloh Xorazmiyning shoh asari. Ushbu asarda "Arab ilmlari"ning tavsifi. Fiqh. Kalom. Grammatika.Tarix. SHe'riyat va aruz. "Mafotix al-Ulum" asarida an'anaviy bo'lmagan, ya'ni, "Arab bo'lmagan" ilmlarga tavsif. Falsafa. Mantiq. Tibb. Arifmetika. Xandasa. Ilm un-nujum. Musiqa. Mexanika. Kimyo. Abu Abdullox al-Xorazmiy va O'rta Osiyoda ilmshunoslik.

Abul Abbos Ahmad ibn Muhammad ibn Kasir al-Farg'oniy O'rta Osiyolik mashhur mutafakkir allomadir.Al-Farg'oniyning Marvda ijod qilishi. Al-Farg'oniyning Bog'doddagi faoliyati. Al-Farg'oniyning rasadxonada kuzatishlar olib borishi. Al-Farg'oniy tomonidan 861-yilda Nil daryosi suvining satxini o'lchovchi nilometrni yasashi.

Al-Farg'oniyning "Samoviy xarakatlar va umumiy ilmi nujum kitobi" asari va uning XII asrdayoq Yevropada lotin tiliga tarjima qilinishi."Alfraganus"nomi bilan uning asarlarini Yevropada chop etilishi va Universitetlarda asosiy qo'llanma sifatida o'qitilishi. Al-Farg'oniy o'rta asrlarda tabiiy – ilmiy bilimlarning rivojiga ulkan hissa qo'shgan alloma. 1998-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan allomaning 1200 yillik tavallud sanasining nishonlanishi.

Axmad al-Marvaziy (taxminan 780-880 yy.)ning Bog'dod ilmiy maktabida tutgan o'rni. "Habash al-Hosib (Habash hisobchi)"Ahmad al-Marvaziyning "Ziji" va uning ahamiyati.Al-Marvaziy xalifa al-Ma'mun davrida olib borilgan tajriba va ilmiy tadqiqotlarning faol ishtirokchisi. Al-Marvaziyning 20 ga yaqin asarlar yaratishi va uning fan tarixidagi o'rni.

Hadis ilmining rivojidagi oltin davr. Islom dunyosidagi eng nufuzli manbalar deb tan olingan 6 ta ishonchli xadislar (As sihoh as-sitta). "Hadis ilmida Amir al-Mo'miniyn" degan sharafli nomga sazovor bo'lgan Imom al-Buxoriyning ilm izlab sayoxat qilishlari. Imom Buxoriyga saboq bergan ustozlar. Termizlik mashxur muhaddis Abu Iso at-Termiziy al-Buxoriyga ham shogird, ham safdosh. Imom al-Buxoriyning Nishopurdagi faoliyati. Imom al-Buxoriyning Buxoro amiri Xolid ibn Ahmad az-Zuhaliy bilan aloqasining buzilishi.

Imom al-Buxoriyning "Al-Jome' as-sahih", "Al – Adab al-mufrad" asrlari. Imom al-Buxoriyning xadislar to'plami. Qur'ondan keyingi ikkinchi o'rinda turadigan manba. 1998 – yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni Bilan buyuk xadisshunos olimning 1225 yillik tavallud kunining nishonlanishi. Imom al-Buxoriy maqbarasining qayta tiklanishi tarixiy voqea.

Abu Iso Muhammad at-Termiziyning hadisshunos olim bo'lib yetishishidagi omillar. Uning sharq mamlakatlariga safari. Allomaning ustozlari. Buyuk muxaddis maktabidan yetishib chiqqan shogirdlar. At-Termiziyning "Al-Jomi'", "Ash-Shamoil an-Nabaviya", "Al-ilal fi-l-hadiys" kabi asarlari va ularning islom olamidagi ahamiyati.

"Ash-Shamoil an-Nabaviya" asari payg'ambar Muhammad alayhissalomning shaxsiy hayotlari, suvrat va siyratlari, odatlari xaqidagi 408 hadisni o'z ichiga olgan muhim manbadir. At-Termiziyning 1200 yillik yubileyini 1990-yilda o'tkazilishi.

Abu Nasr ibn Muhammad ibn Uzlug' Tarxon – Forobiy jaxon madaniyatiga katta hissa qo'shgan Markaziy Osiyolik mashxur faylasuf. "Muallim us-soniy" Forobiy ijodida Bag'dod davri. Forobiyning o'z ilmini oshirishdagi sa'yi-harakatlari. Forobiyning Damashqdagi faoliyati. Forobiyning o'rta asr davri tabiiy ilmiy va ijtimoiy bilimlarining qariyb barcha soxalarida 160 dan ortiq asarlar yaratishi. Forobiyning qadimgi Yunon mutafakkirlari asarlariga sharhlar yozishi. Uning falsafaning umumiy masalalarga bag'ishlangan asarlari. Falsafa va tabiiy fanlarning fan sifatidagi mazmuni, tematikasi haqidagi asarlari. Uning ijtimoiy-siyosiy, davlatni boshqarishga, axloq, tarbiyaga oid asarlari. Forobiyning tabiiy-ilmiy fanlar haqidagi qarashlari. "Ilmlarning kelib chiqishi va tasnifi" asarida 30 dan ortiq fanning ta'rifi. Forobiyning falsafiy ta'limoti. Borliqning kelib chiqishi haqida Forobiy. Forobiyning "Ilm va san'atning fazilatlari" asari. Forobiyning "Aql ma'nolari haqida" risolasi. Forobiy lirikasining musulmon sharqidagi matiqqa oid fikrlarining rivojiga ta'siri.

Forobiyning "Fozil shahar aholisining maslagi" risolasi. Fozil jamiyat haqidagi o'ylar. Forobiyning "Musiqa haqida katta kitob" asari, uning o'rta asrda yirik musiqashunos sifatida shuxrat topishiga sabab bo'lishi. Sharqdagi Forobiy izdoshlari. Fanda Forobiyshunoslikning rivojlanishi.

Abu Bakr ibn Ali Ismoil Qaffol ash-Shoshiy (903-976 yy.)ning dastlabki saboqlari. Uning Imom al-Buxoriy va Abu Iso Muhammad at-Termiziylarning ilmiy merosi orqali tanishuvi. Qaffol ash-Shoshiyning fiqh bilimlarini atroflicha o'rganishi. Uning Hijoz, Bag'dod, Damashq kabi shaharlarga ilm izlab borishi. Qaffol ash-Shoshiyning qonunshunos va tarix bo'yicha ustozi Abu – Ja'far Muhammad ibn Jarir at-Tabariy. Ash-Ash'ariy Qaffol ash-Shoshiyning ikkinchi ustozi. Undan kalom ilmini o'rganishi. Qaffol ash-Shoshiyning "Odob al-Qozi", "Odob al-Bahs"asarlari. Qaffol ash-Shoshiyning qonunshunoslikga oid asarlarining islom mamlakatlariga keng tarqalishi. Qaffol ash-Shoshiyning diplomatik nomalari. Qaffol ash-Shoshiyning " Xazrati Imom " deya ulug'lanishi.

Abu Mansur al-Moturdiy suniy etiqodidagi ikki yirik oqimlardan biri bo'lmish Moturudiya oqimining asoschilaridan. MoturudiyningSamarqandda dastlabki ilmlarni o'rganishi. Somoniylar xukmronlik yillari alloma yashagan davr. Al- Moturudiyning ustozlari. Uning Hanafiya mazhabi olimlaridan saboq olishi. Faqihlar va muhaddislar bilan muloqotlar.

Abu Mansur al-Moturudiyning "Kitob at – tavhid" asari va uning ahamiyati. Uning islom dinidagi suniylarning to'rtta asosiy mazhabi asoschisilarining asarlarini o'rganib, fiqh va kalomga oid kitoblar yozishi. "Ta'vilot al-Qur'on " asari. Abu Mansur al- Moturudiyning izdoshlari va shogirdlari. Uning islom dini

Hanafiya mazhabini Movorounnahrda tarqalishi va o'zidan keyingi avlodlarga qusursiz yetkazishda katta hissa qo'shishi. Moturudiyning dunyo olimlari tomonidan e'tirof etilishi. Moturudiyning "Imom al-Xudo" va "Imom al-mutakallimin" (Hidoyat yo'li imom va mutakallimlar imomi) deya ehtirom ko'rsatilishi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 1999 yil 3 – dekabrda qabul qilingan qaroriga binoan 2000 yilda allomaning 1130 yilligi tavallud sanasining nishonlanishi.

Abu Ali ibn Sino yashagan davr xususiyatlari. Ibn Sinoning dastlabki saboq olishlari. Ibn Sinoning Ma'mun Akademiyasidagi faoliyati. Uni Isfaxonga qochishi. Ibn Sino hayoti haqida Juzjoniy. Ibn Sinoning 450 dan ziyod asar yozishi. Uning "Kitob ush-shifo"asari."Donishnoma" Ibn Sinoning falsafiy asari. Ibn Sino zamonasining yetuk shoiri. "Urjuza" nomli tibbiy asar. Ibn Sinoning "Tib qonunlari" asari va uning ahamiyati. "Qonun"ning 800 yil davomida hakimlar uchun asosiy qo'llanma bo'lishi. Ibn Sinoning falsafiy qarashlari. Uning "Shayx ur-rais" nomiga sazovor bo'lishi. Ibn Sinoning izdoshlari va shogirdlari. Ibn Sino asarlarini Yevropada XII asrda boshlab lotin tiliga o'girilishi. Abu Ali Ibn Sino Sharq Uyg'onish davrining buyuk mutafakkiri.

O'rta asrlarning qomusiy allomasi Beruniy yashagan davrga qisqacha xususiyati. Xorazm Ma'mun akademiyasining vujudga kelishi. Abu Rayhon Beruniyning Xorazmshohlar saroyidagi faoliyati. Abu Nasr Mansur ibn Iroq Beruniyning ustozi. Beruniyning qadimgi tillarni o'rganishi. Beruniy va Mahmud G'aznaviy. Beruniyning "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar" asari. Beruniyning tarix konsepsiyasi. Beruniyning "Hindiston" asari hindshunoslikda tengi yo'q asar. Beruniyning "Minerologiya" asari ushbu sohada noyob asar. Beruniyning dorivor giyohlarga bag'ishlangan "Saydana" asari. Beruniyning "Ibn Sino bilan yozishmalari" va unda dunyoqarash masalalari. "Geodeziya" asari. Beruniy asarlarining musulmon Sharqi madaniyatiga ta'siri. Beruniy asarlariga bag'ishlangan yevropalik olimlar asarlari. O'zbekistonda Beruniyshunoslik. O'zbekistonda Fan sohasida Beruniy nomidagi Davlat mukofoti ta'sis etilishi.

Abul al Mu'iyn an-Nasafiy (1027 – 1147 yy.) islom ilohiyoti, falsafasi, kalom ilmini rivojlantirgan alloma. Nasafiy al-Moturdiy ta'limotining davomchisi. Nasafiyning kalom ilmi masalalariga bag'ishlangan 15 dan ziyod asarlari. Allomaning "Baxr al-kalom" kitobi islom dini falsafasini tashkil qilgan kalom ilmi bo'yicha eng qimmatli manbadir.

Mahmud az-Zamahshariy (1075 -1144 yy.). Xorazm zaminida jahon fani va madaniyati rivojiga munosib hissa qo'shgan alloma. Buxorodagi tahsil. Mahmud az-Zamaxshariyning ustozlari. Olimning Marv, Nishopur, Isfahon, Shosh va Bog'dod hamda Makkada ilmiy ishlar bilan shug'illanishi. Uning Makkada "Jorulloh" (Alloxning qo'shnisi) laqabini olishi. Zamaxshariy arab grammatikasi, lug'atshunoslik, adabiyot, aruz ilmi, jug'rofiya, tafsir, Hadis va fiqxga oid 50 dan ortiq asarlar yozishi. Uning arab tili grammatikasiga oid "Al-Mufassal" nomli kitobini yozishi. Zamaxshariy ijodini o'rganilishi tarixidan. Az-Zamaxshariyning "Al-Kashshof an-haqoiq it-tanziyl va uyun il-aqvoiyl fi vujuh it – ta'viyl "("Qur'on

haqiqatlari va uni sharhlash orqali so'zlar ko'zlarini ochish") asarini Qur'on tafsiriga bag'ishlanishi. "Al-Kashshof "asari Qur'onni o'rganishda muhim manba. Zamaxshariyning dahosi va bilimi butun musulmon Sharqida unga katta shuhrat keltirishi.

Burhonuddin al-Marg'inoniy (1123-1197 yy.) O'rta Osiyodagi buyuk fiqhshunos alloma. Uning Samarqanddagi faoliyati. Uni ta'lim olgan 40 dan oshiq ustozi. Uning fiqhshunoslikka oid asarlari. Al-Marg'inoniyning butun islom olamida mashhur bo'lgan "Hidoya "asari. "Hidoya"dagi fiqhiy masalalar. "Hidoyani" nashr etilishi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qaroriga asosan 2000 yilda Al-Marg'inoniyning 910 yillik tavallud sanasining keng jamoatchilik tomonidan nishonlanishi.

O'ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI FANI BO'YICHA

Sovet tuzumining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy tanazzulining O'zbekistonga ta'siri.O'zbekistonning Birinchi Prezidenti Islom Karimovning hokimiyatga kelishi. Uning respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlarni, hamda millatlararo munosabatlarni izga solish borasidagi dastlabki chora-tadbirlari. O'zbek tiliga Davlat tili maqomini berilishi. "Paxta ishi" qatag'onlariga barham berish borasidagi amaliy harakatlar.

O'zbekistonda Prezidentlik boshqaruviningjoriy etilishi. I.A.Karimovning O'zbekiston Prezidenti etib saylanishi. "Mustaqillik Deklaratsiyasi"ning qabul qilinishi. O'zbekiston bilan markaz munosabatlarining keskinlashuvi. O'zbekistonning Birinchi Prezidenti Islom Karimov asarlarida O'zbekistonning mustaqillikka erishish jarayonlarining yoritilishi.

O'zbekistonning eng yangi tarixini davrlashtirish. O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 1998 yil 26 iyundagi bir guruh tarixchi olimlar va ziyolilar bilan uchrashuvi. Islom Karimovning "Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q", "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch", "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida" va boshqa qator asarlari. O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2012 yil 27 yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzurida O'zbekistonning yangi tarixi bo'yicha Jamoatchilik Kengashini tashkil etish to'g'risida"gi Qarori.

Mustaqillik tushunchasi. Mustaqillik – o'zbek xalqining azaliy orzusi. O'zbekiston davlat suverenitetining e'lon qilinishi. Mustaqil O'zbekistonning birinchi Prezidenti Islom Karimov tomonidan amalga oshirilgan dastlabki islohotlar. O'zbekiston mustaqilligi xuquqiy asoslarining yaratilishi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va davlat ramzlarining qabul qilinishi.

O'zbekistonning o'zigaxosistiqlolva taraqqiyotyo'li.Taraqqiyotning «O'zbek modeli». Iqtisodiy islohotlarning besh tamoyili. Siyosiyislohotlarningboshlanishi. Milliy davlat tizimining barpo etilishi, boshqaruvda yangi usullarning shakllantirilishi, qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimyati qaror topishi. Huquqni muhofaza qilish organlarining yanada demokratlashtirilishi. Jamiyatni

erkinlashtirishning yangi bosqichi, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining shakllantirilishi. O'zbekiston Prezidenti Islom Karimovning asarlarida O'zbekistonda demokratik davlat barpo etish yo'llarining asoslab berilishi.

Demokratik saylov tizimini barpo etilishi va uning asosiy tamoyillari. Ko'ppartiyaviylik tizimining shakllanishi va rivojlanishi. O'zbekistonda inson huquqlari va erkinliklari kafolatining yaratilishi. Sud hokimiyatidagi islohotlar. Jamiyatni demokratlashuvida ommaviy axborot vositalarining roli. Matbuot turlarining ko'payishi. Ikki palatali parlamentning shakllanishi: qonunchilik palatasi va Senat faoliyati. Mahalliy davlat hokimiyati tizimidagi o'zgarishlar. "Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish" konsepsiyasining mohiyati.

O'zbekiston Respublikasida bozor munosabatlarining shakllanishi, uning yo'nalishlari, bosqichlari va xususiyatlari. Iqtisodiy islohotlarning besh tamoyilining amal oshirilish mexanizmi. Bozor infratuzilmasining shakllanishi, qishloq xo'jaligidagi islohotlar, uning vazifalari va yo'nalishlari. Sanoat, avtomobilsozlik sohasini rivojlanishi. Moliya-bank tizimi, makroiqtisodiyotni barqarorlashtirishga erishish. Kuchli ijtimoiy siyosat konsepsiyasining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Nodavlat, notijorat tashkilotlarining ijtimoiy himoyani amalga oshirishdagi ishtiroki.

Jahon moliyaviy inqirozini yuzaga kelish sabablari, oqibatlari va uni O'zbekistonda bartaraf etish yo'llari. Mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya va diversifikatsiya qilinishi, bank-moliya tizimini mustahkamlash. Erishilgan yangi marralar.

Mustaqillik yillarida ma'naviy va ma'rifiy hayot. Milliy istiqlol g'oyasi va mafkuraviy masalalar. Milliy urf-odatlar, qadriyatlar va an'a-nalarning tiklanishi.

Mustaqillik yillarida buyuk ajdodlar va tarixiy shaxslarga bo'lgan e'tibor. O'zbekistonning Birinchi Prezidenti Islom Karimovning ajdodlar merosi va milliy qadriyatlarni tiklash borasidagi xizmati. Tarixiy shaharlar (Buxoro, Samarqand, Marg'ilon, Qarshi, Toshkent, Xiva, Shahrisabz)ning yubileylarining jahon miqyosida nishonlanishi. Toshkent shahrining Islom madaniyati poytaxti deb e'lon qilinishi va uning ahamiyati. Madaniyat va san'at sohasining rivojlanishi. Xalqaro ko'rik tanlovlarning o'tkazilishi. Milliy sport turlarining rivojlantirilishi. O'zbekistonda millatlararo va dinlararo munosabatlardagi barqarorlikni ta'minlash borasidagi davlat siyosati.

Mustaqillik yillarida ilm-fan rivojlanishi. Yangi jamiyat qurishda ta'lim va tarbiyaning roli. "Ta'lim to'g'risida"gi yangi Qonunning qabul qilinishi, uning maqsadi va mohiyati.

O'zbekiston mustaqilligi yillarida Qoraqalpog'iston davlatchiligi taraqqiyoti – Mustaqil Qoraqalpog'iston davlatining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti va amalga oshirilgan tub islohatlar. Xalq ta'limi fan va madaniyat. Orol muammosini bartaraf qilishga qaratilgan dasturni qabul qilinishi va kuchli ijtimoiy himoyani amalga oshirilishi.

O'zbekistonda tinchliksevar mustaqil tashqi siyosat va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo'lga qo'yilishi. O'zbekiston Respublikasining BMT ga qabul qilinishi va jahon hamjamiyatidagi o'ziga xos o'rni. O'zbekiston Respublikasining jahon hamjamiyatidagi iqtisodiy va madaniy aloqalari. O'zbekistonning MDH dagi o'rni va mavqeini oshib borishi. O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o'zaro hamkorligi. O'zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklari. O'zbekistonning geosiyosiy va geoiqtisodiy o'rni. Tashqi siyosiy faoliyat konsepsiyasi.

Markaziy Osiyo O'zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O'zbekiston Respublikasining faoliyati. O'zbekistonning SHHT bilan aloqalari. 2022 yilda Shanhay hamkorlik tashkilotining Samarqand sammiti. O'zbekiston Respublikasining Afg'onistondagi vaziyatni yaxshilash borasidagi tashabbuslari va ularnig ahamiyati. "Markaziy va Janubiy Osiyo: mintaqaviy o'zaro bog'liqlik: tahdidlar va imkoniyatlar" mavzusidagi xalqaro konferensiyasi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojatnomasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni yanada jadallashtirilishi. 2017-2021 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish "Harakatlar strategiyasi". O'zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoyevning BMTning 72-sessiyasidagi ma'ruzasi. O'zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Konstitutsiya qabul qilinganligining 28 yilligiga bag'ishlangan ma'ruzasi. Prezident Sh.Mirziyoyevning BMTning 76-sessiyasidagi ma'ruzasi. Keyingi yillarda mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy hayotida sodir bo'layotgan muhim islohotlar va o'zgarishlar.

"Yangi O'zbekiston" goyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning BMT ning 76-sessiyasidagi ma'ruzasi. 2022 yil yurtimizda "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili"da amalga oshirilayotgan islohotlar. O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining 31 yillik bayramini nishonlanishi "Yangi O'zbekistonda el aziz, inson aziz" bosh g'oyasi asosidagi tadbirlar. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi" Farmoni.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

Раҳбарий адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли. – Тошкент: Ўзбекистон, 1992.
2. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари.– Тошкент: Ўзбекистон, 1997.
3. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Тошкент: Ўзбекистон, 1998
4. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ.- Тошкент: Шарқ, 1998.
5. Каримов И.А.Юксак маънавият - енгилмас куч.– Тошкент: 2008.
6. Каримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. Тошкент, 2009.
7. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида.– Тошкент: Ўзбекистон, 2011.
8. Каримов И.А. Она юртимиз бахту икболи ва буюк келажаги йўлида хизмат қилиш - энг олий саодатдир. – Тошкент: Ўзбекистон,2015.
9. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2016.
10. Мирзиеев Ш. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик -ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак.–Тошкент: Ўзбекистон, 2017.
11. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. - Тошкент: Ўзбекистон. 2017.
12. Мирзиёев Ш. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. 2016 йил 7-декабрь. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017.
13. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. – Тошкент: Маънавият, 2017.
14. Мирзиёев Ш. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017.
15. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Т. 1. - Тошкент: Ўзбекистон. 2017.
16. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2018 йил декабрь. Электрон ресурс: http://president.uz.
17. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2020 йил декабрь. Электрон ресурс: http://president.uz.
18. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Конституция қабул қилинганлигининг 28 йиллигига бағишланган маърузаси. Электрон ресурс: http://president.uz.

19. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон – демократик ўзгаришлар, кенг имкониятлар ва амалий ишлар мамлакатига айланмоқда. - Тошкент: Ўзбекистон.2021.

Асосий адабиётлар

1. Азамат Зиё. Ўзбек давлатчилиги тарихи. – Тошкент: Шарқ, 2001.
2. Муртозаева Р.Х. ва бошқалар. Ўзбекистон тарихи. Дарслик. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2005. (лотин алифбосида)
3. Муртозаева Р.Х. ва бошқалар. Ўзбекистон тарихи. Ўқув қўлланма. – Тошкент: Академия, 2010
4. Эшов Б.Ж. Ўзбекистонда давлат ва маҳаллий бошқарув тарихи. Дарслик. –Тошкент: Янги аср авлоди, 2012
5. Эшов Б., Одилов А. Ўзбекистон тарихи. I жилд. Энг қадимги даврдан XIX аср ўрталаригача. Дарслик. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2014.
6. Ўзбекистон тарихи. Дарслик. II жилд. Муаллифлар жамоаси. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2015.
7. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Биринчи китоб: Туркистон Чор Россияси мустамлакачилиги даврида. – Тошкент: Шарқ, 2000.
8. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 2-китоб. Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида. – Тошкент: Шарқ, 2000.
9. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 3-китоб. Мустақил Ўзбекистон тарихи.– Тошкент: Шарқ, 2000.
10. Шамсутдинов Р.Ватан тарихи. 3 томлик. – Тошкенгт: 2010.
11. Шамсутддинов Р., Мўминов Х. Ўзбекистон тарихи. Ўқув қўлланма. – Тошкент: Шарқ, 2013.
12. Мустақил Ўзбекистон тарихи. Масъул муҳаррир А.Сабиров. - Тошкент: Академия, 2013.
13. Новейшая история Узбекистана. Руководитель проекта и редактор: М.А.Рахимов. - Тошкент: Адабиёт учқунлари, 2018.
14. Муртазаева Р.Ҳ. Ўзбекистонда миллатлараро муносабатлар ва толерантлик. Дарслик. - Тошкент: Мумтоз сўз, 2019.
15. Абдуллаев Р., Рахимов М., Ражабов Қ. Ўзбекистон тарихи (1917-1991 йиллар). Иккита китоб. Биринчи китоб 1917-1939 йиллар; Иккинчи китоб 1939-1991 йиллар. – Тошкент: O'ZBEKISTON, 2019.

Қўшимча адабиётлар:

1. Ўзбекистон давлатчилиги тарихи очерклари. – Тошкент: 2001.
2. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунчалар ва атамалар. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2002.
3. Ўзбекистон мустақиллик йилларида. – Тошкент:Ўзбекистон, 1996.
4. Мустақиллик: Изоҳли илмий-оммабоп луғат// М.Абдуллаев ва бошқалар: тўлдирилган учинчи нашр. – Тошкент:Шарқ, 2006.

САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИНИНГ ТАЯНЧ ДОКТОРАНТУРА ИХТИСОСЛИКЛАРИГА КИРИШ СИНОВЛАРИ УЧУН МАХСУС ФАНЛАРДАН ДАЪВОГАРЛАРНИНГ БИЛИМЛАРИНИ БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

Синов топшириш шакли	Ёзма
Ажратилган вақт	120 дақиқа
Саволлар сони	5
Ҳар бир савол учун белгиланган балл	20
Максимал балл	100
Ўтиш бали	55